

EDITURA PARALELA 45

ODISEU

Redactare: Eva Sărășan
Tehnoredactare: Mihail Vlad
Pregătire de tipar: Marius Badea
Design copertă: Laurențiu Midvichi

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

COANDE, NICOLAE

Mansarda Europa (Din casa „Heinrich Böll“ în camera „Albert Camus“) /

Nicolae Coande. - Pitești : Paralela 45, 2019

ISBN 978-973-47-3075-9

821.135.1

Copyright © Editura Paralela 45, 2019

Prezenta lucrare folosește denumiri ce constituie mărci înregistrate, iar
conținutul este protejat de legislația privind dreptul de proprietate intelectuală.
www.edituraparelela45.ro

Nicolae Coande

MANSARDA EUROPA

(Din casa „Heinrich Böll“ în camera „Albert Camus“)

Editura Paralela 45

Cuprins

Un prolog.....	7
Fereastra din acoperiș. Un anotimp în Westfalia	9
O mansardă în Münsterland.....	83
Viena – Jurnal de „quartier“.....	187
Pisica din Lavigny [Jurnal de castel].....	259

Un prolog

Am reunit în *Mansarda Europa* jurnalele ținute la rezidențele literare din Occident la care am fost invitat începând cu anul 2003. Cu puțin noroc, am ieșit din când în când „afară“, nu pentru shopping și nici pentru a căuta un loc de muncă mai bun – nu am vocație de expatriat. Am fost primit în Apus ca scriitor, iar asta mi-a oferit o anume consolare față de lipsa de respect sau indiferența veselă (de Cimitir Săpânța) de care „se bucură“ scriitorii români în propria-le țară. „Căpcăunul filantropic“, despre care vorbea Octavio Paz, este acel stat festivist care vrea să fie preamărit, în vreme ce îți aruncă un mărunțiș acolo. Mai bine, lipsă.

Așa stând treaba, odată întors în turburele conglomerat etnopsihic care este România, am devenit preocupat să nu uit sau să nu distorsionez mai apoi ce am făcut în străinătate. Notele astea reprezintă, cred, inclusiv o formă de naivitate a mea (dincolo de vanitatea de a spune că am fost pe acolo): aveam sentimentul că trebuie să le comunic oamenilor ce simt eu la contactul cu altă civilizație, în felul primitivilor care se căznesc să se ridice la nivelul celor normali. Am avut de mai multe ori senzația călătorului în timp și am căscat gura la o altă civilizație.

Am notat ce mi se întâmpla în locurile unde mă aflam (că era Germania, Austria sau Elveția), pentru că experimentam cunoașterea directă a unor oameni și locuri care întruchipau eternul „Celălalt“. Acumulam fragmente de viață de o manieră care trecea prin furcile caudine ale uimirii toate perplexitățile esticului în fața Zidului

Occidental, dar și stările de admirație necondiționată care adesea induc românilor culpa de inferioritate. Am trăit printre scriitori și artiști a căror artă și experiență îmi spunea mai multe despre țările lor decât credem că am putea afla din comunicatele oficiale sau din media străine. Am avut timp pentru scris și pentru a-mi aerisi mintea – iată esențialul.

Pentru că scrisul nu este doar vanitate personală, ci și barieră sonică împotriva curgerii vremii, acea uitare atât de confortabilă pentru cei care vor să trăiască în iluzia că viața e vis, iar faptele noastre sunt doar borne de fum de care nu suntem vinovați în totalitate. Un fatum căruia ne putem sustrage, chiar și atunci când am fost avertizați de bătrânul poet: „Pulvis et umbra sumus“.

FEREASTRA DIN ACOPERIȘ. UN ANOTIMP ÎN WESTFALIA

Am ajuns pentru prima oară în Germania (și în Occident) la o rezidență literară oferită de Heinrich Böll-Stiftung, în landul Nordrhein-Westfalen. Am ținut un jurnal sporadic, iar notațiile de atunci au fost extinse ulterior într-o cărțuție fără pretenții, *Fereastra din acoperiș. Un anotimp în Westfalia*, apărută în pripă în 2005 la o editură craioveană. Timp de patru luni, între 7 noiembrie 2003 și 5 martie 2004, am locuit într-o mansardă în casa în care și-a trăit ultimii șaptesprezece ani de viață Heinrich Böll, laureatul Premiului Nobel pentru literatură în 1972. Ca soldat al Reichului, Böll a mărșăluit inclusiv pe teritoriul României în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, iar mai târziu a căzut prizonier la americani, apoi a fost eliberat. A făcut parte din cohortele dezmembrate ale Wehrmachtului care se grăbeau să se predea armatei SUA, altminteri ar fi căzut prizonier la ruși.

În veranda Casei Böll am văzut câteva fotografii înfățișându-i pe Böll și pe Alexandr Isaievici Soljenițin, uriașul scriitor și disident rus. Se plimbau prin grădina micuță, în 14 februarie 1974, când au fost încercuiți de zecile de paparazzi care au luat cu asalt reședința lui Böll. Amândoi făcuseră frontul, așa că nu s-au speriat prea tare: au văzut ei încercuiri și mai dure. În ce împrejurări a ajuns marele rus în casa scriitorului german din micuța localitate Langenbroich (undeva la 60 de km de Köln) puteți afla din cartea lui Soljenițin,

Ca bobul între pietrele de moară. Prin această grădină și pe drumurile din jurul localității unde am locuit timp de patru luni m-am plimbat și eu, întrebându-mă uneori ce caut pe aici, atunci când scriitorul nu (mai) putea răspunde la această îngrijorare amuzantă. Este felul în care ființa noastră reacționează la dezrădăcinare, chiar și temporară, mai ales atunci când ia act de felul în care eul nostru e prezent în lume prin pagina scrisă.

În fond, eram un călător needucat și nu am pretenția că aș fi altfel nici acum, la 15 ani trecuți de la această experiență decisivă, deși am avut norocul să mai călătoresc în câteva țări care cheamă scriitorii să le viziteze – doar pentru că sunt scriitori și pentru că sunt apreciați ca atare. N-ar fi rău să învețe și România așa ceva, însă mi-e teamă că nu o va face prea repede. Nu în timpul vieților noastre, cu siguranță.

Plec din Casa Böll

„4 martie, 2004

M-am trezit cu capul și cu gândurile umflate; am trimis un ultim articol la ziar (*Vizită la Deutsche Welle*) și am încercat să refac bagajul – nu mai am voință, așa că l-am lăsat baltă. Voi vedea ce va fi la aeroport. Am transcris o poezie (*Poetul își declină faima*) în Cartea de onoare a Casei, dar și fragmentul liminar din *Fotografie de grup cu Domn*, apărut deja în *Ramuri*, în traducerea în engleză a lui Adrian Buz. Mă întreb cine va citi cărțioul ăsta în care mi-am lăsat și eu amprenta, de vreme ce este ținut sub cheie de Herr Knodel, omul de legătură de la *Der Burgermeister din Düren*? Înaintea mea, nu mai puțin de 106 scriitori și artiști au semnat aici, punându-și gândurile mai mult sau mai puțin patetice în dispoziție lirică pe pagina albă, poroasă, ca pentru o eternitate așijderea. Unii și-au lipit chiar și fotografiile, tăieturi din ziare, mărturiile ale trecerii lor prin spațiul german.

O MANSARDĂ ÎN MÜNSTERLAND

În iulie 2008, la trei ani după ce plecasem din Langenbroich, am revenit în Westfalia, mai precis în Münsterland, la bursa oferită de „Stiftung Künstlerdorf Schöppingen“. Eram iarăși în regiunea cea mai frumoasă, poate, a Germaniei, cu ierni blânde și veri răcoroase: soare și ploii torențiale aproape zilnic, câmp verde, cer senin pe care poți grava incunabule pe care nu le citește nimeni. Catalaunicele norilor, mori de vânt uriașe, nici un Don Quijote la orizont, păduri care sug ploaia, pace westfalică. Bucuros, ca și când m-aș fi reîntâlnit cu mine, cel de atunci. Timp de două luni am locuit tot într-o mansardă a unei ferme vechi transformată în spațiu creativ pentru artiști din toată lumea. M-am plimbat prin zonă cu bicicleta, la pas, am scris și am notat ce vedeam: paiele verii, norii și baloții cilindrici. M-am suit pe piramidele lor de paie, ca-n copilărie, la Osica – unde nu-s zgârie-nori, ci doar linia șesului.

Fragmentele de viață care urmează reprezintă note fără pretenții literare, înfloriturii stilistice sau veleități de jurnal solemn (*Jurnal de cameră* s-a numit varianta scrisă acolo), așa cum au fost consemnate în orele cât stăteam la calculator, cu ochii spre realitățile germane, dar cu simțurile atente la ce se întâmpla în țară. Era caniculă în România, dar scandalul verii a fost alimentat de focul național de paie iscat de povestea plină de nervi subțiri de la Institutul Cultural Român, cu cei doi „eroi“, intelectuali români, care au reprezentat țara – și ICR – la Berlin, la o școală de vară unde au predat studenților de acolo. S-a

aflat, chiar prin vocea Hertei Müller, că erau foști delatori, mai ales că numele acestora conta în branșa lor intelectuală. Ei, dar ce are a face intelectul cu moralitatea în România? Doar nu trăim în... Westfalia.

30 iunie

Am ajuns obosit la Schöppingen, după o călătorie de peste cincisprezece ore. Tren Craiova-București (plecare la 5 dimineața), la prânz avion de Otopeni, ora 13.40 aterizare la Bonn (aeroportul e la 17 km de Köln) și apoi călătorie cu ER (*EuroRegion*) de la Köln la Münster. Dar nu a fost aici capătul; după o oră de așteptare în fața gării (unde mirosea a bucătărie arabă din toate părțile și a cârnați cu muștar) am găsit un autobuz, S70 (Schnellbus), care m-a adus la Schöppingen. Herr Heinz Kock, de la fundație, îmi trimisese deja orarul autobuzului cu etaj, dar până nu am întrebat localnicii tot nu m-am descurcat cu harta din stație. Să notez: de la Köln la Münster am plătit 33 de euro, iar de la Münster la Schöppingen, 7,50 euro. Un scriitor calculat.

Localitate mai izolată ca asta parcă nu a fost nici la Langenbroich, dar abia mâine îmi voi da seama. Pe drum am citit înainte la cartea lui Eugen Negrici, cu care vorbisem la telefon, din Gara de Nord, „amenințându-l“ că i-o voi citi și chiar comenta. Iluziile literaturii române... abia acum le demască într-o carte, parcă trebuia ceva mai devreme, deși prin articole o mai făcuse. M-a întâmpinat aici Sonja Ruf, scriitoarea din Leipzig, amabilă, arătându-mi camera (provizorie, cred). Bineînțeles, am pățit-o ca la „Haus Böll“ din Langenbroich, în 2004. În prima jumătate de oră, plictisit de patul ieftin și de pereții vechi, am ieșit trântind ușa după mine, dar cheia era înăuntru și am rămas pe dinafară: se blochează automat. Unele lucruri se întâmplă întotdeauna la fel. Nemțoaica m-a dus acasă la dr. Jozsef Spiegel, șeful Fundației; l-am găsit la o masă, în grădină, la o sticlă de vin, alături de o doamnă, probabil soția; cu ocazia asta îl cunosc și obțin și cheia de la adevărata mea cameră. Bineînțeles, este o mansardă. Nu mă miră, mansarda e o stare a mea, de fapt. *Sunt omul din pod...*